

16. Гончаренко О.М., Лисицин Є.М. Методологічні засади розробки нової редакції Концепції Національної безпеки України. – К.: НІСД, 2001. – С. 26.
17. Державна економічна програма "Україна-2010" // Стратегія економічного розвитку України до 2010 року. – К.: 1999.
18. Україна: поступ у XXI століття. Стратегія економічної та соціальної політики на 2000-2004 рр. Послання Президента України до Верховної Ради України // Урядовий кур'єр. – 2000. – №16. – С. 1-16.
19. Офіційний вісник України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gdo.kiev.ua/files/db.php?god=2001&st=1525>.
20. Державна програма розвитку промисловості на 2003-2011 роки: Схвалено постановою № 1174 Кабінету Міністрів України від 28 липня 2003 р. // Урядовий кур'єр. – 2003. – №143. – 05.08.2003.
21. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004-2015 роки) „Шляхом Європейської інтеграції” (Гальчинський А.С., Геєць В.М. та ін.). – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2004.
22. Енергетична стратегія України на період до 2030 року / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=145%E0-2006-%F0>.
23. Стратегія розвитку України у період до 2020 року: Проект [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.me.gov.ua/file/link/130099/file/Strat_02_03_09.rar.
24. Teece D.J. Economic Analysis and Strategic Management // California Management Review. – 1984. – Vol. 26. – # 3. – P.87.

УДК 338.2(045)

ГАЛЬЧИНСЬКИЙ А.С.,
ІСЕМВ НАН України,
головний співробітник, д.е.н., проф.

УКРАЇНА – ЛІБЕРАЛЬНА ПЕРСПЕКТИВА

Анотація. У статті доведено об'єктивність української ліберальної перспективи в умовах Світової ліберальної революції. Обґрунтовано необхідність формування світоглядної логіки лібералізму як початку усіх перетворень в країні. Висловлено доцільність синтезу соціал-демократизму і лібералізму як реальної світоглядної платформи консолідації провідних політичних сил України.

Ключові слова: ліберальна перспектива, лібералізм, демократія, світоглядні цінності, соціал-демократизм.

Annotation. In this article an objectivity of Ukrainian liberal prospects in conditions of the World liberal revolution is proved. The necessity of formation ideological logic of liberalism as the beginning of all reforms in the country is grounded. An expediency of synthesizing of social democracy and liberalism as real ideological platform for consolidation of prominent political forces in Ukraine is expressed.

Keywords: liberal perspective, liberalism, democracy, ideological values, social-democracy.

Акцентую саме на об'єктивності української ліберальної перспективи, на тому, що відповідні трансформації не нав'язуються кимось ззовні, що вони відбуваються у контексті Світової ліберальної революції, яка з падінням Берлінської стіни та історичною поразкою комунізму стала незаперечною реальністю. Об'єктивною реальністю вже давно стали й пострадянський, як і в цілому постсоціалістичний лібералізм, чи, скажімо, «денсяопінівський» лібералізм, або, як його ще називають «лібералізм з китайським обличчям».

Україна не могла залишатися осторонь цих процесів, і, хвалити Господа, не залишається і нині. Інша річ, що від перших днів і по сьогодні розгортаються вони без належного науково-теоретичного супроводу, на суто інтуїтивній, стихійно емпіричній основі. Чимало помилок, яких ми припустилися у попередні роки реформ, і яких, поза сумнівом, можна було б у багатьох аспектах уникнути, значною мірою пояснюються певною стихійністю цих надскладних — системних за своїм змістом — суспільних перетворень.

Однак у цьому немає жодної провини лібералізму. Не лібералізм винний у тому, що залишки комунізму, зорієнтованого на дискредитацію свого світоглядного опонента, виявилися в нас, як і в інших пострадянських країнах, надзвичайно живучими. Ось як визначалося поняття «лібералізм» в одному з політичних словників, виданих за часів СРСР: «В епоху імперіалізму і пролетарської революції лібералізм стає глибоко реакційним явищем, переходить у табір відвертої контрреволюції і виступає єдиним фронтом проти робітничого класу і трудящих мас. Лібералізм — ярий ворог соціалістичної революції та диктатури пролетаріату».

Глибоко помиляються ті, хто вважає, що подібні суто політичні оцінки залишились у минулому. Це не так. У супереч здоровому глуздові лібералізм і сьогодні залишається у свідомості широкого загалу чимось чужорідним, таким, що не лише не вписується в логіку української перспективи, а й суперечить нашим історичним традиціям, нашій ментальності, українським ідеалам загалом.

Впродовж усіх років нашої незалежності ми весь час наголошуємо на однозначній пріоритетності

економічних завдань: у Європу потрібно йти з конкурентоспроможною і високотехнологічною економікою. Це правда, тисячу разів правда. Однак інтеграційний процес (як процес об'єднання в єдине ціле) — то не лише економічні зміни, не лише інституційні перетворення, адаптація нашого законодавчого поля до відповідних стандартів ЄС, не тільки глибока демократизація всіх сфер суспільного життя. За всієї значущості зазначених чинників існує й системне начало, що їх об'єднує, начало, якому належить першість. Це духовні підвалини, світоглядні цінності, які освячують загальну логіку всього того, що ми вже зробили і будемо обов'язково робити.

Мова йде про світоглядну логіку лібералізму, яка перебирає на себе функцію рефлексивного начала усіх перетворень в країні. Ми й далі долатимемо з чималими утрудненнями кожний крок євроінтеграційного транзиту, якщо не спробуємо заповнити небезпечний вакуум, який утворився у зв'язку із крахом комунізму, виразною конструктивністю ліберального світобачення. Прямувати у Європу із заплещеними очима (свідомо чи ні — не має значення) — це не просто глузувати із себе, а й піддавати себе найжорстокішим морально-психологічним тортурам. Я хочу, щоб ця істина стала очевидною не лише українському політикуму, а й широкому загалові.

Ми не можемо не враховувати того, що саме лібералізм упродовж всієї нової історії Європи, з її сучасним етапом включно, визначає фундамент світоглядних засад європейської цивілізації, великої епохи Прогресу у широкому сенсі. Його цінності притаманні й українській нації, нашій етнопсихології, духовності, моралі. Зазначимо насамперед український індивідуалізм, почуття особистої гідності й честі, волелюбність та віковичну боротьбу українського народу за свободу і незалежність. «Убий, не здайся!» — ці слова Лесі Українки передають високий пафос та героїку цієї боротьби. Усе це міцно пов'язує нас із європейською ментальністю, у якій принципи індивідуальної свободи й вільного розвитку стають системотворними.

Важливо зрозуміти й таке. Лібералізм як система світоглядних цінностей зазвичай не розглядається його прихильниками як безпосередня мета соціально-економічних і політичних перетворень. Це насамперед — «масштаб моральних оцінок» (Ф. Гаск), які виступають в системі суспільних відносин як «регульовальна ідея», що визначає межі можливого і неможливого в економіці, політиці, духовній та соціальній сферах. Для країни, яка робить лише перші кроки у пошуку самої себе, своєї ідентичності, свого самоутвердження, таке розуміння вартує надзвичайно багато.

Слід також наголосити на функціональній еластичності принципів лібералізму. Лібералізм — не різновид сектантської доктрини. У ліберальній традиції, пише один з ідеологів лібералізму Д. Доннелі, немає ні Корану, ні шаріату. Сила лібералізму в протилежному — у гнучкості його постулатів і форм, у відсутності стандартних матриць, у можливості узгодженостей на його платформі суперечливих доктрин та полярних політичних поглядів.

Примітно, що лібералізм ніколи не розглядався як монополія окремих політичних партій, зокрема тих, що іменують себе ліберальними. Ф. Рузвельт очолював у США демократичну партію, а М. Тетчер у повоєнній Великій Британії — консервативну. Однак це не завадило американському президентові стати визнаним фундатором соціальної форми лібералізму, а англійському прем'єрові — ліберально-консервативної. Зближення соціал-демократичних ідей і світоглядних цінностей соціального лібералізму стало основою їх Великого синтезу, на підвалинах якого у роки після Великої депресії та після війни здійснювалися системні перетворення у країнах Заходу.

Історичний досвід такої практики (враховуючи пост-соціалістичну специфіку нашого розвитку) для нас є украй значущим. Перекоаний у тому, що саме ідеї синтезу соціал-демократизму і лібералізму могли б стати реальною світоглядною платформою консолідації провідних політичних сил нашої держави. На жаль, цього не сталося. Однак тут немає якоїсь трагедії. На початкових етапах нашої незалежності, мабуть, інакше й бути не могло. Кожна політична сила має спочатку знайти саму себе, а потім уже вивчати можливості зближення, якщо це зміцнюватиме обоюсторонній потенціал його фігурантів. Тож ідеться про певні об'єктивні недоліки, про, так би мовити, природні втрати зростання, втрати самоутвердження.

Я б не привертав увагу до цього, якби вважав, що окреслена проблема вже втратила свою перспективність. Я так не думаю. Для мене очевидним є те, що найвищі цінності лібералізму — віра у достоїнства людини, у те, що держава має слугувати, а не панувати, віра у непорушне право приватної власності й свободи вибору, у визначальні цінності демократії та громадянського суспільства, у толерантність і взаємність — це ті основи конструктивізму, політичного діалогу і злагоди, котрі несуть у собі найпотужніший об'єднувальний потенціал, який ніколи не здевальвується, не втрапить своєї актуальності

Виступаючи у 1806 р. перед студентами Берлінського університету, Г. Гегель промовив фразу, що стала відтоді крилатою: «На часі нова фаза духу!» На моє глибоке переконання, лібералізм і є тією фазою духу, який може стати консолідуючою силою, що надасть нашому державотворному процесові нової, якісно скоригованої динаміки. Я щиро вірю в це. В іншому випадку в мене просто не було б морального права розраховувати на увагу шанованого читача.

Вище йшлося про те, що лібералізм — це насамперед світоглядна ідея, система моральних цінностей, які мають заповнити наявний в нашому суспільстві світоглядний вакуум. Однак це жодним чином не означає відокремленості лібералізму від економічних і соціальних перетворень, від здійснюваної державою політики розвитку та зростання. Навпаки: креативна сила свободи кожного індивіда, творчий потенціал особистості, на примноження яких спрямовані усі системні визначення лібералізму, зумовлюють природний перебіг економічного процесу, його дійсно гуманістичну спрямованість. Це не розвиток в ім'я розвитку, не прискорення вироб-

ництва в ім'я виробництва, як то було за тоталітарного соціалізму. Маю на увазі нову якість економічного розвитку, у структурі якого кожна окрема особа перетворюється в системну самоціль, у справжню мотивувальну силу суспільного прогресу.

Цього року незалежній Україні виповнюється 20, а це вік, у якому логіка самооцінки є чи не визначальною запорукою конструктивізму, основа так необхідного нам, вистражданого всіма нами поступального руху. "Для того, щоб прийшла свобода, — зазначає М. Тетчер [1], — необхідна критична маса людей, які дійсно розуміють, що це таке. Подібне розуміння не може постати само по собі. Лише звичаї та світогляд роблять свободу стійкою. Іншими словами, спочатку з'являються вільні люди, а вже потім — заснований на принципах свободи політичний, економічний і соціальний порядок. Якою Україна буде завтра, яку Україну ми хочемо, яким є ідеал українського майбутнього, України — ХХІ.

Аналіз принципів та основних засад ліберального розвитку – проблема, якою багато років переймається автор, — створює достатньо вагомий (насамперед світоглядний) передумови глибокого наукового осмислення відповідної перспективи.

Список використаних джерел

1. Тэтчер М. Искусство управления государством: Стратегии для меняющегося мира. – Москва, 2003. с.500.

УДК 330.341.1

БУДКІН В.С.,

Інститут світової економіки
і міжнародних відносин НАН України,
д.е.н., проф..

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ КРАЇН СНД

Анотація. В статті проаналізовані основні напрямки інноваційної політики країн СНД, особливості її проведення до, під час та після економічної кризи 2008-2009 років. Визначені причини відсутності масштабних інноваційних заходів у більшості держав цього регіону.

Ключові слова: інноваційний процес, економічна криза, інноваційна стратегія, технопарки, технополіси, «Силіконова долина», інноваційний менеджмент, «Голландська хвороба», імпорт технологій, екстенсивний шлях розвитку.

Annotation. The article analyzes the main trends of the innovation policy of the CIS countries, the peculiarities of its implementation for, during and after the economic crisis of 2008 – 2009. Defined reasons for the lack of largescale innovation activities in most countries of the region.

Key words: innovation process, economic crisis, innovation strategy, technoparks, technopolisies, “The Silicon Valley”, innovation management, “The Dutch disease”, the import of technologies, extensive development path.

Постановка проблеми. Зростаюча обмеженість ресурсів та посилення конкурентної боротьби на світовому ринку під впливом глобалізації перетворюють інновації в основний фактор збереження та посилення позицій окремих країн у світовому господарстві. При цьому лише найбільш економічно розвинені та великі держави, або їх господарські спілки (США, Японія, ЄС тощо) мають змогу проводити комплексну інноваційну політику. Поряд з тим успішне використання інновацій можливо й у таких невеликих країнах, як Тайвань, Сянгань, Ізраїль тощо. Успішною є також модель вибіркового інноваційного розвитку окремих галузей та територій в таких ще недостатньо економічно розвинутих великих державах, як Китай або Індія. Досвід цих держав потенційно може мати особливо велике значення для всієї групи пострадянських країн, в тому числі й України. Нажаль, сукупність негативних економічних та політичних факторів не дозволила забезпечити перехід на інноваційні рейки розвитку в усьому регіоні СНД, хоча деякі з членів цього міждержавного союзу все ж таки намагаються здійснювати інноваційні заходи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми інноваційного розвитку зайняли особливо значне місце в наукових розробках економістів країн СНД в останній період. Найбільш активну позицію в цьому питанні займають російські дослідники, що стимулюється підвищеною увагою до даної проблематики з боку владних структур країни. З теоретичного боку значними досягненнями визначаються також розробки українських академічних та вузівських робітників. Певні дослідження даної проблематики проводяться також білоруськими та казахстанськими вченими. Разом з тим необхідно вказати, що переважна більшість цих досліджень, в тому числі й високого рівня, в умовах функціонування сучасних національних моделей економічного розвитку не знаходять й не можуть знайти свого втілення до господарської практики.

Метою статті є аналіз існуючих підходів до використання інноваційної моделі розвитку в країнах СНД, причин або повної відсутності національної інноваційної політики, або лише обмеженого спектра її застосування в найбільш економічно розвинутих державах регіону. При цьому окремі вдалі приклади, з одного боку, та провали інноваційних заходів, з іншого, мають особливе значення для визначення напрямів переходу до згаданої моделі в українській економіці.